

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA
NYHEDSBREV NR. 58, DECEMBER 2020
ISSN: 1904-1233

REDAKTØRENS SPALTE

Kære læsere! Velkommen til december måneds nyhedsbrev. Her godt inde i den nye sæson må vi konstatere, at intet er som det plejer. Pandemien fortsætter sin anden bølge og tvinger foreningerne til at aflyse allerede udsatte generalforsamlinger, og de fleste planlagte arrangementer og seminarer bliver indtil videre heller ikke til noget. Foreningerne må være kreative i kommunikationen med medlemmerne og medlemmerne må holde sig orienterede på de sociale medier. I dette nyhedsbrev er der derfor links til SHS-videoer på You Tube og til foredrag afholdt i Lund. Dansk Heraldisk Selskab planlægger at afholde tre foredrag på Zoom, mere inde i Nyhedsbrevet.

Redaktøren siger læserne tak for alle bidrag og for det forgangne år med de bedste ønsker for det nye – med masser af heraldiske nyheder! Bidrag sendes til ct.von.christierson@gmail.com.

Carl-Thomas von Christierson

INDHOLD

- S. 1: REDAKTØRENS SPALTE
- S. 2: IN MEMORIAM
- S. 3: SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA
- S. 4: SOCIETAS HERALDICA ISLANDICA
- S. 6: NORSK HERALDISK FORENING
- S. 7: DANSK HERALDISK SELSKAB
- S. 8: SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN
- S. 10: NY DOKTORDISPUTATS
- S. 12: EN NORSK SKOGSKATT SOM VAPENFIGUR
- S. 14: EN HERALDISK KOMMENTAR TILL CORONAN
- S. 15: VÅBENANETAVLER
- S. 19: UTSTÄLLNING PÅ ROSENBORG SLOTT

IN MEMORIAM

Canadian Heraldry Authority meddelade den 18 november, att förra Chief Herald of Canada, Dr. Claire Boudreau plötsligt har avlidit. De som deltagit på de internationella heraldiska konferenserna arrangerade av AIH, Académie Internationale d'Héraldique, lärde känna Claire Boudreau som en kunnig och engagerad heraldiker som med entusiasm engagerat sig i utvecklingen av en nationell canadensisk heraldik och som landets högsta heraldiska auktoritet. Här nedan det officiella beskedet som sändes ut.

“It is with a very heavy heart that we share news of the passing of our dear friend and colleague, Claire Boudreau.

Claire joined the Canadian Heraldic Authority as the Saguenay Herald in 1997 after completing a doctorate at the Sorbonne, in Paris. Serving as Saint-Laurent Herald (2000-2007), Deputy Chief Herald (2005-2007), and Chief Herald of Canada (2007-2020), she was made Margaree-Chéticamp Herald Emeritus in 2020. While her influence on Canadian heraldry was immense, she also made notable contributions at the international level and had the distinction of being the first woman appointed as chief herald in the Commonwealth. Noted as an author and a lecturer, Claire also initiated the online Public Register of Arms, Flags and Badges of Canada, and she was responsible for many beautifully innovative heraldic designs.

Claire embraced her role with enthusiasm, passion, and dedication. She was a dear friend to her colleagues at the CHA, the OSGG, and to many across Canada and the world. She will be greatly missed.”

Då en mängd aktiviteter numera får göras på distans ger vi här nedan länkar till You Tube-filmer på SHS kanal och länkar till föredrag:

https://www.youtube.com/channel/UCRUhRoWuW2IOi1gDU_tdLqg

Vad är speciellt med heraldik? <https://youtu.be/9HFYdXaeSsU>

Malmö stads vapenflagga https://youtu.be/_AXNycmwibQ

Ängelholms kommunvapen, ett exempel på god heraldik <https://youtu.be/KMKU7TKFTFw>

Råd till kommuner som ska anta eller ändra ett vapen <https://youtu.be/vk68PdnvF28>

De svenska rangkronornas historia <https://youtu.be/R8v5SPU8KsA>

Heraldik i Bologna <https://youtu.be/e29x3sPGYa4>

Societas Heraldica Scandinavica har en konto på Instagram, hvor vi med jævne mellemrum lægger et billede op af nordisk heraldik. Kontonavnet er heraldik_org. Hvis du er på Instagram, så skynd dig at følge vores konto. Har du billeder, du gerne ser på SHS's Instagram, så send det til andersen@heraldik.org.

Riksarkivet i Sverige har publicerat 53 ritningar för nya heraldiska vapen, utbildningstecken, akademiska insignier, medaljer med mera som den heraldiska enheten tagit fram under 2019. Se:

https://riksarkivet.se/nya-heraldiska-vapen-2019?fbclid=IwAR0nmWy4wRa1N73HI4cypb3P-Jk3wD0ycj7I5w_ni30xaTMaQA5N80YteFs

Societas Heraldica Islandica (SHI) har valgt Vigdís Finnbogadóttir som foreningens første æresmedlem.

Vigdís Finnbogadóttir var Islands præsident 1980-1996. Hun har nydt enestående popularitet og agtelse i præsidentembedet og som forhenværende præsident.

Vigdís har vist stor interesse for heraldik. Hun holdt foredrag på den nordiske heraldikerkonference på Frederiksborg i 2007 og har i mange år været medlem af Heraldisk Tidsskrifts redaktionsråd. Tilsammen med Halldór Baldursson skrev hun en artikel, „**Islandske præsidenters våbener i nordiske ridderordener**“, som er trykt i Heraldisk Tidsskrift nr. 113, marts 2016.

Ved et enkelt arrangement den 7. maj 2020 tog Vigdís imod et diplom som stadfæster hendes valg som æresmedlem af Societas Heraldica Islandica samt det første eksemplar af foreningens medalje (miniature). Ved samme tilfælde fik hun overrakt et skjold med hendes personlige våben, malet af Matthías Á. Jóhannsson. I henhold til hendes ønske kommer skjoldet at hænges op i den institution ved Islands Universitet som bærer hendes navn, *Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur*.

For styrelsen af SHI

Halldór Baldursson, Jon Thor Hannesson, Matthias Á. Jóhannsson

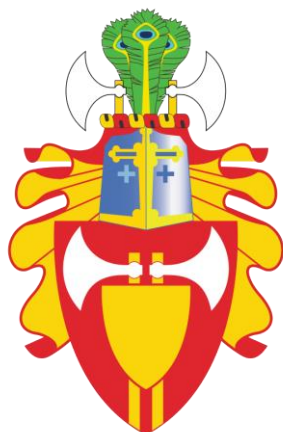

Vigdís, SHI's styrelse og Guðný Jónasdóttir, som i mange år var medlem af Heraldisk Tíðsskrifts redaktionsråd

Vigdís modtager medaljen fra Jón Thór Hannesson

Foto, skjoldet: Matthías Á. Jóhannsson
 Gruppébilleder: Gunnar Geir Vigfússon

Vaktskifte i Våpenbrevet

Vår allsidige huskunstner Einar Evar har trofast har redigert Våpenbrevet fra 2012 og utgitt i alt 22 fyldige nummer av medlemsbladet vårt. Einar har funnet at tiden er inne for å gi stafettpinnen videre til en ny redaktør. Norsk Heraldisk Forening setter stor pris på Einars store innsats som redaktør og skribent.

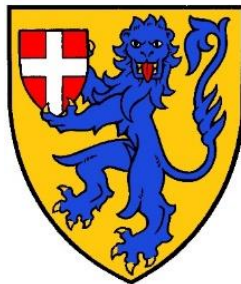
Vår nye redaktør er en ung heraldiker, Gaute Risholt. Gaute er jusstudent i Bergen og kommer opprinnelig fra Haugesund. Han er en av drivkreftene bak etableringen av et heraldisk miljø i Bergen som allerede er en sterk bidragsyter til norsk heraldisk tilstedeværelse på internett. Facebooksiden Heraldikk i Norge - Heraldry in Norway springer ut av dette miljøet. Gaute har foruten sine heraldiske interesser et sterkt engasjement for norsk språk og er varastyremedlem i Riksmålsforbundet og dessuten en sterk interessene for kultur, historie og politikk. Hans personlige våpen er gjengitt i SVR 2020. Det er med stor trygghet og stor forventning at vi sender stafettpinnen videre til Gaute. Ta godt vare på Våpenbrevet

Nytt æresmedlem i Norsk Heraldisk Forening.

Styret i Norsk Heraldisk Forening utnevnte den 2. september 2020 den heraldiske kunstneren, mag.art. Einar Evar til Norsk Heraldisk Forenings femte æresmedlem gjennom tidene. Einar ble medlem av Norsk Heraldisk Forening i 1976 (ca.) og har gjort en stor innsats for foreningen som foredragsholder, huskunstner, medlem av NHFs kirkeheraldiske utvalg og ikke minst som foreningens redaktør siden 2012 og ansvarlig for 22 utgaver av Våpenbrevet. I en alder av 75 år er han fortsatt en produktiv heraldisk kunstner. Han var i en lang periode virksom som heraldiker i Italia hvor han også studerte ved et av landets store kunstakademi.

Listen over æresmedlemmer i Norsk Heraldisk Forening er som følger:

1. Hallvard Trætteberg (†)
2. Hans Cappelen, AIH
3. Geir Helgen
4. Tom Sverre Vadholm, AIH
5. Einar Evar

DANSK HERALDISK SELSKAB

SOCIETAS HERALDICA DANICA

DANSK AFDELING AF *SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA*

PROTEKTOR: HANS KONGELIGE HØJHED PRINS JOACHIM

DHS' foredrag bliver online i vinteren 2021

Coronaepidemien har fornyet sit greb om Danmark. Efter at vi måtte aflyse foredraget i marts og udsætte generalforsamlingen i DHS i maj, havde vi glædet os til at genoptage foredragene og samværet i den nye sæson. Men ak, smittetallene steg igen efter sommeren, og vi har nu måttet aflyse foredragene i både oktober og november.

Vi må indstille os på at gå en usikker vinter i møde. Derfor afholdt vi ekstraordinært bestyrelsesmøde den 18. november for at diskutere den resterende sæson, og der var enighed om, at vi gennemfører de tre foredrag efter nytår - altså i januar, februar og marts - som *online webinarer*. Programmet vil også være en smule justeret, jvf. hosstående program. Deltagelse vil kræve en computer eller tablet med rimelig internetforbindelse og højtalere. Vi planlægger at afvikle webinarerne i Zoom, som er nemt at bruge.

Bestyrelsen har samtidig besluttet, at deltagelse i de tre webinarer vil være gratis. Det betyder også, at de medlemmer der allerede har betalt for foredragsrækken 2020-21, kan få deres penge tilbage eller vælge at overføre betalingen til dækning af sæson 2021-22, som vi har et stærkt håb om at gennemføre på normal vis. Kassereren vil kontakte de pågældende.

Deltagelse i webinarerne kræver blot forhåndstilmelding, som foregår til sekretæren på dhs@heraldik.org

Generalforsamling udsættes til maj 2021

DHS' udskudte generalforsamling skulle have været gennemført 27. oktober; men også den måtte aflyses, da regeringen skærpede restriktionen for forsamlinger. Som bekendt afholder DHS i henhold til vedtægterne kun generalforsamling i lige år. Bestyrelsen har besluttet, at generalforsamlingen i 2020 udsættes til afholdelse i maj 2021, hvor den forhåbentlig vil kunne gennemføres på normal vis.

Niels Arne Dam, formand

Foredrag 2021

Afholdes som online webinarer

Deltagelse i webinarerne kræver forhåndstilmelding, som foregår til sekretæren på dhs@heraldik.org

Tirsdag 26. januar 2021 kl. 19.30

Vexillolog, produktionsleder Anton Pihl:

Heraldik og nationale symboler i grænselandet 1920-2020

Tirsdag 23. februar 2021 kl. 19.30

Cand.mag. & art. Carl-Thomas von Christerson:

Heraldik i Bologna

Tirsdag 23. marts 2021 kl. 19.30

Arkivar, heraldisk konsulent, cand.mag. Ronny Andersen:

Aage Wulffs heraldiske kunst

SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN

ÅRSMÖTET I GÖTEBORG

Den 17 oktober kunde Svenska Heraldiska Föreningens årsmöte för 2020 äntligen hållas i Göteborg. Det blev en dag med intressanta föredrag och oväntade gåvor. Allt under pandemi-anpassade former.

I föreläsningssalen Olga Dahl på Göteborgs stadsmuseum hade stolarna ställts upp på corona-säkert avstånd för den handfull medlemmar som närvarade fysiskt. De som inte tagit sig till Göteborg kunde följa föredragen via föreningens Facebook-sida och delta i föreningsstämman via mötesverktyget Zoom.

Ordförande Henric Åsklund inledde med att hälsa alla välkomna. Dessvärre hade årets medaljörer, Riddarhuset, Kenneth Wulcan och Kaare Seeberg Sidselrud, inte möjlighet att närvara. Överlämning av medalj med tillhörande föredrag kommer att anordnas senare. Martin Sunnqvist framförde en hälsning från Norsk Heraldisk Forening i vilken ordförande Kaare framförde sitt varma tack för medaljen:

”Dette gir inspirasjon til forsterket innsats for å spre kunnskap om og glede over heraldikk i så mange fora som mulig. Det har vært et privilegium å få arbeide med heraldikk på de mange felt jeg har vært og er engasjert, det har gitt mange gode vennskap og økt kunnskap om denne disiplin som favner så vidt og som er så kjær for oss alle. For alt dette er jeg dypt takknemlig.”

Så fort situationen tillåter kommer förtjänstmedaljerna att överlämnas och medalj föredrag att hållas.

Magnus Bäckmark hade bjudits in särskilt för att tala om sitt arbete med bokverket *Riddarhusets vapensköldar* (recension i Vapenbilden nr. 119). Han berättade kunnigt och inlevelsefullt om hur Riddarhusets samling av målade vapenplåtar kommit till och hur de många vapnen representerar symbolik, värderingar och konstnärlig smak från olika tidsepoker. De tre exemplar av bokverket som han tagit med sig från Stockholm gick snabbt åt.

Efter föredraget tog Henric till orda och berättade att Svenska Heraldiska Föreningen beslutat att överlämna en gåva till Magnus som tack för hans storslagna arbete med bokverket. Han avtäckte en vapenplåt med Magnus vapen målad i samma historiska stil som Riddarhusets vapensköldar. Henric hoppades att han inte avslöjat sig genom att fråga Magnus vilka vapensköldar som var hans favoriter.

Fotograf: Martin Trägen

Martin Sunnqvist redogjorde sedan för de adliga rangkronornas historia från deras införande vid Erik XIV:s kröning 1561 till våra dagar. Hur dessa ska se ut har inte alltid varit självklart och det system vi känner igen tycks ha stabiliserats först vid 1700-talets mitt. Martin resonerade också kring tillförlitligheten i historiska texter och bilder. Till exempel finns det tecken som tyder på att den som utfört sköldebrevens vapenmålningar kan ha anlitats av den adlade själv som då passat på att bättra på sitt vapen något.

Efter en bensträckare blev det dags för föreningsstämma. Henric öppnade mötet och framförde en hälsning från hedersordförande Ingemar Apelstig. Till mötesordförande valdes Martin Sunnqvist. Henric gick igenom verksamhetsberättelsen för 2019 som tidigare publicerats i Vapenbilden. Styrelsen valdes om med undantag för Maria Byqvist som avböjt omval. Istället tog Lars Trägen plats som suppleant i styrelsen och Magnus Bäckmark i valberedningen.

När det blivit dags för Martin Sunnqvist att lämna tillbaka klubban passade han på att överlämna en gåva från sin svärfar Frank Sjöstrand. En handgjord väska avsedd för klubban och slagplattan. Henric framförde sitt varma tack för denna stiliga lösning på ett praktiskt problem.

Efter stämman intogs middag på restaurang The Golden Day på andra sidan kanalen.

Elias Sonnek

Svenska heraldiska föreningens styrelse med kontaktuppgifter finns på:

<https://heraldik.se/foreningen/styrelse>

NY DOKTORDISPUTATS

Det danske kongevåben fra Valdemarerne til Frederik VI - Studier i Danmarkshistoriens heraldiske spejl

Valdemar IV Atterdags våben med det ældste kendte eksempel på en Dannebrogsfane i farver, malet ca. 1370 i en nederlandsk våbenbog.

Endnu en dansk doktordisputats indenfor heraldik er på vej. SHSs mangeårige bestyrelsesmedlem Nils Bartholdys længe ventede afhandling om det danske kongevåben er nu antaget til forsvar for den filosofiske doktorgrad på København Universitet. Det nedsatte bedømmelsesudvalg er dr.phil. Carsten Porskrog Rasmussen, museumsinspektør ved museet på Sønderborg slot og adjungeret professor ved Aarhus Universitet, statsheraldiker, fil.dr. Henrik Klackenberg, Riksarkivet, Stockholm og lektor, dr.phil.habil. Carsten Jahnke, Københavns Universitet. Afhandlingen bliver rigt illustreret med omkring 300 illustrationer og vil blive udgivet af Museum Tusculanums Forlag.

Bedømmelsesudvalget lægger vægt på, at der er tale om et meget stort og originalt arbejde på et felt præget af en række enkeltstående detailanalyser, der også sætter en række vigtige spørgsmål ind i en international sammenhæng. Nyhedsbrevet ønsker Nils Bartholdy til lykke med arbejdet med ønsket om et indholdsrigt og spændende forsvar. Tidspunktet for dette er endnu ikke fastsat, men forventes at blive hen på foråret 2021.

Kong Frederik VI's kongevåben fra 1819.

C. A. Breitholtz: vapen Grotmol

Vapnet för professor i zoologi vid Universitetet i Bergen, dr.phil. Sindre Grotmol är tecknat av Carl Anders Breitholtz.

Vapnet har som utgångspunkt vapentagarens utbildning som veterinär och hans hustrus franska anor från medeltiden. Det kristna korset har stor betydelse för vapentagaren och de fyra franska liljorna på korset står för parets fyra barn som genom sin mor har franska anor. Lindormen är ett fornnordiskt djur och fick i vapnet sin särskilda utformning inspirerat av nedanstående teckning från den medeltida encyklopedin Liber Floridus, kompillerad mellan 1090 och 1120 av Lambert, kannik av Saint-Omer i Frankrike. Valspråk: Pulchritudo e Sapientia Virtuteque, skönhet från visdom och styrka.

Liber Floridus (Wikipedia)

Carl Anders Breitholtz påpekar att det är inte så ofta katter syns i heraldiken, och att den norska skogskatten är tam genom kronan på halsen. Jerusalemkorset, som finns som dekoration på hjälmen, alluderar till beställarens hustru, som har påbrå från korstågstidens franska riddare. Liljekorset med sin franska lilja är naturligtvis en älskad kristen symbol. Den frejdiga lindormen är för ovanlighetens skull bevingad (sedd av få). Och något ännu mer sällsynt i heraldiska sammanhang är dess gröna tinktur, som på denna bild ligger snubblande nära den i sammanhanget bannlysta turkosa färgen. Det var naturligtvis mycket stimulerande att arbeta fram detta vapen säger Carl Anders. Tekniken då? Fransk och brittisk gouachefärg på akvarellpapper av högsta handgjorda kvalitet.

Vapnet blasoneras: I **sköld** av guld en upprest röd norsk skogskatt med blå beväring och kring halsen en blå krona, i höger tass hållande ett blått liljekors. **Vulst och hjälmtäcke** av rött med foder av guld. **Hjälmprydnad** en grön pälsklädd lindorm med röd tunga och ben av guld och vingar av fjädrar, var för sig i grönt, guld och rött.

Carl-Thomas von Christerson

Nyhetsbrevet tackar professor Grotmol för vänligt tillmötesgående vid publiceringen av vapnet i Nyhetsbrevet.

Carl Andres Breitholtz hemsida hittas på <https://www.creativeheraldry.com>

I Finlands största svenskspråkiga tidning Hufvudstadsbladet har skämttecknaren Wilfred Hildonen den 28 oktober även slagit sig på heraldiken och speciellt vapnet för Vanda stad. Som landskommun fick Vanda sitt vapen stadfäst 1951: "I blått fält en medelst vågskuror bildad sänkt bjälke av silver och uppstigande från denna en mot höger böjd fiskstjärt av guld." Vapnet ritades av Kullervo Telamaa. I dag är Vanda Finlands fjärde största stad.

Helsingfors flygfält är placerat i Vanda och är därmed centralt för det nationella flygbolaget Finnair. Som det gäller för snart samtliga flygbolag har Corona-pandemin också medfört svårigheter för Finnair, som får säga upp personal. Samtidigt innebär den begränsade reseaktiviteten också ett stort hot för arbetsplatserna på Vanda flygfält, och därmed riskerar Vanda stad att få stora ekonomiska bekymmer.

Carl-Thomas von Christiernson

VÅBENANETAVLER

I de senere år har der været flere artikler om våbenanetavler i Heraldisk Tidsskrift og Heraldisk Nyhedsbrev. Jeg har arbejdet med dansk middelalderadels stamtavler og våben og våbenanetavler siden årtusindskiftet, her kommer først lidt generelt og noget dansk om emnet, og så en oversigt over beskrivelser, tegninger og fotos af danske tavler.

Hvad - hvor

En våbenanetavle består - som navnet siger - af våben for en persons forfædre. De findes på ligsten (gravsten) og epitafier i kirkerne, i enkelte tilfælde som kalkmalerier på kirkens vægge eller hvælv, og dertil i trykte lig prædikener, i reglen på titelbladet.

Hvordan

Tavlen kan opstilles på flere måder, den mest almindelige i Skandinavien er den flettede anetavle. Den er opbygget med én generation ad gangen, og våben gentages ikke for fædre, bedstefædre, oldefædre, etc., så hver slægts våben ses kun én gang, nemlig for den formoder, der introducerer slægten i afdødes anetavle. Så den flettede anetavle er et feministisk fænomen. Mere om den en anden gang.

Hvornår

Jeg har fundet et enkelt eksempel fra 1461/62 i uordnet opstilling, men ellers er traditionen og den flettede opstilling indført 1520 af dronning Christine, som fik sat en epitafiesten (nu i Odense St. Knud) for sig selv og hendes afdøde gemal kong Hans. Den er udstyret med 16+16 anevåbener. Christine var datter af hertug Ernst af Sachsen, så hendes anevåbener er for nordtyske fyrster. Vi får altså den flettede anetavle ind fra Nordtyskland, men hvor langt og hvor meget den er udbredt dernede, har jeg ikke fundet svar på. Om du ved noget om det er jeg en taknemmelig for oplysninger.

..

Traditionen uddøde i Danmark ved slutningen af 1600-tallet, det seneste jeg har registreret er ca. 1720 i Tved på Fyn. Våbenanetavlerne fortsætter dog lidt endnu i trykte ligprædikener.

Hvor – hvor mange

Moden bredte sig rask i daværende Danmark og til dels i Norge. Vi har over 1000 ligsten og epitafier med våbenanetavler i nuværende Danmark plus Skånelandene, og nogle håndfulde (måske flere?) i Norge og Sverige. Der er nogle enkelte i Suomi/Finland, men selvsagt slet ingen på Island.

Hvem

Kunsthåndværk har aldrig været gratis. Det var ikke billigt at få hugget en ligsten på 1½ x 2 m med figur-relief af de afdøde, omkranset af deres anevåbener. Det var vel lidt billigere at få malet et epitafium med fint skåret ramme i træ, men det var kun de øvre lag af adelen der kunne tillade sig den slags luksus. Højadelen og et stykke ned i lokaladelen.

Pålidelighed

Kan man nu stole på, hvad disse våbenanetavler siger om de dodes forfædre? Holder de for en moderne kildekritik? Det generelle svar må blive joh og næh - altså med forbehold. De er jo lavet med opbydelse af det som videnskaben dengang vidste - den genealogiske videnskab lå hos slægtsbogsfruerne. De ældste danske slægtsbøger vi kender, er fra midten af 1500-tallet, så de går hånd i hånd med våbenanetavlerne. Måske er de ganske enkelt skabt med det formål at lave gode anetavler. Der kendes omkring 100 håndskrifter, materialet er temmelig uoverskueligt.

Men slægtsbøgerne er skabt flere sekler før nogen udtalte ordet kildekritik, og de er jo menneskeværk, dvs. med fejl. Og forskellige slægtsbøger og -fruer kan sagtens have forskellige oplysninger om samme slægt. Så våbenanetavlernes udsagn skal behandles med forsigtighed: Åbenlyse fejl forekommer, og også modsigelser, men alligevel kan vi mange steder finde viden vi ellers ikke havde, eller kun kendte med usikkerhed.

J. C. Bille Brahe udgav i 1985: *Gravmindernes Vidnesbyrd* på 93 sider. Han så på Tycho Brahes aner, og på gravminder for efterkommerne efter sin forfar Steen Basse Bille (ca. 1446 - ca. 1520). Han gennemgik systematisk efterkommernes våbenanetavler og sammenholdt dem med stamtavlerne i *Danmarks Adels Aarbog* (DAA), og han lavede statistik over de afvigelser han fandt. Hans resultat er, at ud af 170 personers våbenanetavler var de 98 (58%) helt enige med DAA, mens 72 havde fejl, i alt 230 enkeltfejl. I store træk kan man regne med at:

- forældre er altid korrekte
- bedsteforældre er stort set altid korrekte
- oldeforældre er der få fejl i
- tipoldeforældre er der ofte ombytninger i, det gælder hver anden anetavle. Og i hver fjerde er der forkerte våben
- tiptipoldeforældre (dvs. på våbenanetavler med 32 våben eller flere) er nummeret værre

Her skal man lige erindre at DAA også er menneskeværk, nogle af afvigelserne har givet os korrektioner til stamtavlerne. Herom en anden gang.

Mere om våbenanetavler

Ovenstående gennemgang er holdt så kort som muligt, sagen er uddybet i:

Knud Prange:
Våbenanetavlen
1982. 44 s.

På skrift, på tryk og på Nettet

Nu kommer vi til det væsentlige: Det er ikke (altid) nødvendigt at rejse land og rige rundt, hvis man vil studere - og sammenligne - våbenanetavler, for de danske våbenanetavler er blevet beskrevet og aftegnet og fotograferet gennem 400 år. Mange kan du se hjemmefra, når du sidder der bag skærmen, og flere kan du se på nærmeste bibliotek. Her kommer en oversigt i historisk rækkefølge.

Udgivelser

Anne Krabbe [af Østergård] (1552-1618) var en af slægtsbogsfruerne. Hun har beskrevet en del ligsten og hendes manuskript findes på Rigsarkivet:

Jyske sjællandske og fynske antikviteter, 1607,
Genealogisk-heraldisk Selskab, generalia in kvarto nr. 20.

Søren Abildgaard (1718-1791) var tegner for antikvar og geheimearkivar Jacob Langebek (1710-1775). Abildgaard rejste gennem ca. 20 somre land og rige rundt og tegnede ligsten, epitafier, m.m. Tegningerne ligger på Nationalmuseet og er nu udgivet:

Poul Grinder-Hansen: *Søren Abildgaard (1718-1791) - fortiden på tegnebrættet*.
Nationalmuseet, 2010.
672 s. i alt 855 tegninger. ISBN: 87-7602-135-1

Tegningerne er også lagt på Nettet, men i en dårlig opløsning, de ses tydeligere i bogen. De ligger ikke samlet, man må søge og man får så en del andet godt med i fangsten.

Søg på <https://samlinger.natmus.dk>

Carl Gustav Gotfried Hilfelding (1740-1823) var svensk og tegnede også for Langebek fra 1767. Han gennemrejste Skåne 1775 og tegnede flittigt og grundigt. De bevarede tegninger (vel under halvdelen) er udgivet:

C. G. G. Hilfelding: *Hilfeldings skaanske tegninger*. Dansk Skaansk Forening, 1977.
152 sider. 116 tegninger.

Terkel Klevenfeldt (1710-1777) var Langebeks kollega og konkurrent. Han blev tilsidesat og blev en bitter mand, men han fik lavet stamtavler over de fleste af adelsslægterne. De danner grundlag for stamtavlerne i DAA, som blev udarbejdet af Anders Thiset (1850-1917). Klevenfeldt havde flere tegnere til at arbejde for sig, og han fik en del tegninger kobberstukket. Efter hans død blev 13 tegninger af ligsten (plus forside) udgivet 1777 af hans skifteforvaltere. De kan ses - med bemærkninger til våben og slægter - på min hjemmeside:

Nobilitas daniae ex monumentis curante.
<http://danbbs.dk/~stst/klevenfeldt>

5 af de 13 ligsten ses også i Abildgaards tegninger. Senere samme år kom en anden udgave med 21 tegninger mere:

Nobilitas danicæ clypei sive insignia.

Trap: Danmark beskriver landet sogn for sogn. Der er gennemgang af hvert sogns kirke(r), ligesom der er ejerrækker for de adelige hovedgårde og andre større gårde. De fleste adelige ligsten i kirkerne er nævnt, så selvom der ikke står meget om våbener, har man her mulighed for at se, om et par adelsfolk til en hovedgård i sognet har ligsten i sognekirken.

J. P. Trap: *Danmark*.

5. udg. 1953-1972.

NB: Den nye 6. udgave har ingen historie, den kan ikke bruges.

Nationalmuseet: Danmarks Kirker gennemgår kirkerne meget grundigt, en domkirke kan fylde to tykke bind. Her er detaljerede lister over epitafier og ligsten, også de forsvundne (men altså kendte). Der er fotos af mange af dem. Værket udkommer nu kun på Nettet, hvor alle tidligere udgivelser ligger som pdf-filer.

Nationalmuseet: *Danmarks Kirker*

Udgivet fra 1933.

<http://danmarkskirker.natmus.dk>

Sjælland, Lolland, Falster og Bornholm er trykt, ligeså amterne: Thisted, Aarhus+Skanderborg, Ribe, Haderslev, Aabenraa, Sønderborg, og Tønder.

Der arbejdes på amterne Odense, Svendborg, Vejle og Ringkøbing. Urørte amter er så: Viborg, Randers, Aalborg og Hjørring.

CA Jensen: Danske adelige Gravsten behandler alle bevarede ligsten. Der er fotos af de fleste, og med lup kan man ofte identificere de enkelte våbener. Forholder sig til kunst, stil og værksteder, men ikke til heraldik og genealogi.

Chr. Axel Jensen: *Danske adelige Gravsten fra Sengotikens og Renaissancens Tid. Studier over Værksteder og Kunstnere*, I-II. 286 + 378 s. samt planchebind med 114 lustryktavler. København 1951-53.

Kalkmalerier.dk rummer fotos af kalkmalerier. Kalkmaleri-forskeren NM Saxtorph har gennemfotograferet landets kirker, og nogle tusinde af hans billeder er lagt på Nettet på kalkmalerier.dk. Så med lidt held kan man finde de få kalkmalede våbenanetavler her.

Man kan p.t. ikke søge på nummer, så klik på Søg > kirker > kirkens navn, så får du 12 fotos ad gangen. Over dem kan du klikke NÆSTE og få de næste 12. Billederne kommer i nummerrækkefølge og nummeret ses når du holder musen over billedet.

<http://Kalkmalerier.dk>

Ane Krogh Nielsen har gennem en årrække opbygget et netsted med ca. 1300 gravsten og epitafier, illustreret med Abildgaards tegninger fra 1700-tallet og amatørfotos. Kvantiteten er imponerende! Identifikationen af usikre våben og fortolkningen af uenighed med DAA skal nok tages som debatindlæg. Den debat er godt hjulpet med denne store oversigt over materialet.

<http://www.gravstenogepitafier.dk>

Steen Thomsen

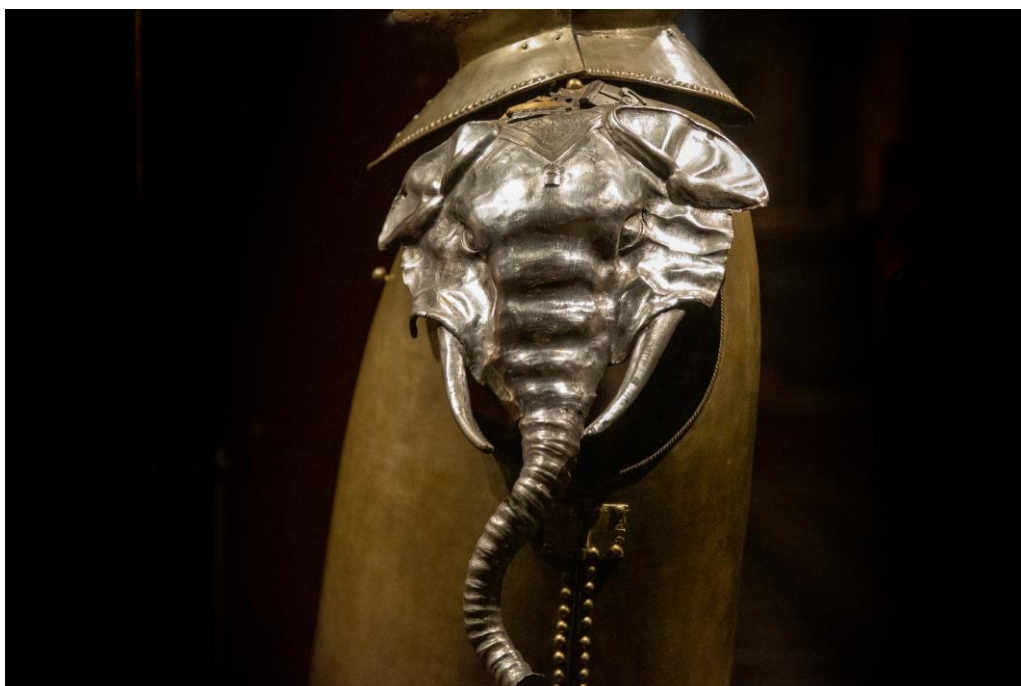

Kungarnas Samling, det som tidigare kallades *De Danska Kungarnas Kronologiska Samling*, har just nu en utställning på Rosenborg slott i Köpenhamn med fokus på kung Christian V, f. 1646 och enväldig kung sedan 1670 till sin död 1699. Hans syster var drottning Ulrica Eleonora d.ä. av Sverige. Under namnet "MAKT OCH MOD – Christian V:s värld" skildrar utställningen genom konst, konsthantverk, gobelänger, vapen och inte minst dräkter ur Rosenborgs enastående dräktsamling kungens värld av makt och prakt. Även för den heraldisk intresserade finns mycket att titta på. Av större föremål kanske främst hermelinskåpan som användes vid den så kallade salvningen (välsignelsen med helig olja) av de danska enväldiga kungarna. Vidare Christian V:s ordenströja i rött siden med mönster av "ordensstjärnor" med kungens krönte monogram, elefantordenskraschaner och elefantordnar i invävd silvertråd. Likaså hans ordensdräkt i karmosinröd sidensammet med broderad elefantordenskraschan i silvertråd. I utställningen ses också en ordensmarskalkstav dekorerad i silver med bland annat kung Fredrik VI:s krönte monogram, dannebrogkorset, och elefantordenskedjan. Statuterna för Elefantorden, respektive Dannebrogorden visas tillsammans med ordenskedjorna. Från det ursprungliga ordenskapellet i Frederiksborg slottskyrka visas ordenstronen med sina elefantben och fyra taburetter. (se också <http://360-foto.dk/audiens-hos-christianV>). Christian V var passionerad ryttare, både som jägare och vid hästkarusellerna. Hans guldbroderade röda karuselldräkt med broderad ordenskraschan visas tillsammans med ett kyller (vapenrock) dekorerad med elefanthuvuden. Vid varje föremål anges ett nummer vartill man via museets hemsida hittar en förklarande text. De olika konstverken visas i den mörklagda Riddarsalen med eleganta belysningseffekter av de olika konstverken. Utställningen visas fram till 30 december 2020.

För den som inte har möjlighet att besöka utställningen rekommenderas slottets rikhaltiga hemsida <https://www.kongernessamling.dk/rosenborg> som inte bara går genom utställningens föremål men även närliggande områden som de danske kungarna, slottets olika rum våning för våning, skattkammaren och en mängd övriga utställningsföremål.

Carl-Thomas von Christiernson

Foton: vapenrock: Berit Møller, Kungarnas samling, övriga C-T von Christerson